

Hendelsene 22. juli var helt spesielle.

Men konsekvensene av dem – bl.a. for helsevesenet – er generelle

Ettertankene

«Er det noen som trenger hjelp?» Videoen der en mann roper ut disse ordene mens han løper med kameraet foran seg nedover Grubbegata bare minutter etter at bomben eksploderte i Regjeringskvartalet 22. juli, er nesten blitt ikonisk. Den korte videosekvensen illustrerer mye av det som karakteriserte den dagen: kaos, voldssomme ødeleggelser, nesten uhyggelig stillhet – og umiddelbar og uselvisk opptreden fra både legfolk og profesjonelle.

I dette nummer av Tidsskriftet har vi samlet noen beskrivelser av og refleksjoner over hendelsene 22. juli (1–8). Det er langt fra noen komplett fremstilling eller endelig analyse, men viktige observasjoner og synspunkter fra enkelte av dem som var tett på hendelsene.

Stephen J.M. Sollid er overlege ved Luftambulansesavdelingen ved Oslo universitetssykehus. Han beskriver hvordan det prehospitale katastrofeapparatet allerede var i full aktivitet ved Regjeringskvartalet da meldingene om skyting på Utøya kom, og hvordan alle forflyttet seg raskt for å ta ansvar for den aller første vurderingen og behandlingen av skadede fra AUFs sommerleir (3). Fastlege og kommunelege I i Hole Bernt Ivar Gaarder befant seg plutselig i rollen som operativ helseleder for en stor gruppe mennesker som ville og kunne bidra til et forsvarlig helsetilbud til de mange berørte (1). Kommuneoverlege i Tønsberg Frank Thrana er faglig leder i kommunens helt nyopprettede kriseteam og besluttet å sammenkalle teamet lørdag formiddag 23. juli da det ble klart at en rekke ungdommer fra kommunen og deres pårørende ville trenge bistand (2).

Ikke bare leger og annet helsepersonell bidro til å begrense og behandle skader. Både i Regjeringskvartalet og på Utøya gjorde de rammene selv og folk som tilfeldigvis var i nærheten, en helt uvurderlig innsats. Det gjorde også de mange frivillige organisasjonene som raskt kom til. Konstituert generalsekretær i Norsk Folkehjelp Orrvar Dalby er gjesteskribent i dette nummeret. Han skriver bl.a. om forholdet mellom frivillig innsats og helsetjenesten (8). I tillegg til å delta i redningsarbeidet hadde Norsk Folkehjelp førstehjelpsansvaret på AUFs sommerleir. En av deres frivillige ble drept på Utøya.

Den akuttmedisinske kjeden ble satt på en stor prøve 22. juli – og besto! Det mener de aller fleste, inkludert Legeforeningens president Hege Gjessing og helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen (9, 10). Guttorm Brattebø er seksjonsleder for Akuttmedisinsk seksjon KSK ved Haukeland universitetssykehus og har lang erfaring i utøving og organisering av prehospitale akuttmedisin. I sin kommentar går han nærmere igjennom hva som skjedde og hvilke implikasjoner det har for den fremtidige organiseringen av tjenestene (6). Han mener det er et tankekors at selv om alle nå later til å være svært fornøyd med at den akuttmedisinske beredskapen og kompetansen var på plass, er det nettopp øvelser og kompetanseoppbygging for slike sjeldne hendelser som må vike når budsjettene er trange.

Det var voldsomme fysiske skader på både mennesker og bygninger etter terroren 22. juli. Handlingene vakte sterke følelser hos dem som ble direkte rammet – pårørende, venner, kolleger,

redningsmannskaper – og hos alle oss andre. Overlege ved Akuttmedisinsk avdeling ved Oslo universitetssykehus Øivind Ekeberg reflekterer over hva slags psykososiale tiltak som bør iverksettes i en slik situasjon (4). Grete Dyb, seksjonsoverlege ved Nasjonalt kunnskapssenter for traumatisk stress, beskriver hvilke reaksjoner og langtidsvirkninger leger og pasienter må være forberedt på (5). Leder av Leger i samfunnsmedisinske stillinger (LSA) Ernst Horgen minner i sin kommentar bl.a. om at det er vanskelig å forutse hvordan dramatiske hendelser virker på enkeltpersoner – og at alle reagerer forskjellig (7): «Noen av dem som opplevde fangeleir og krig, ble alvorlig skadet og varig uføre. Andre ble blant våre fremste politikere, forskere og næringsdrivende.»

22. juli vil bli stående som en helt spesiell dag i vår historie og som en dato vi ikke vil glemme. Terroren kom til Norge med en styrke og i et omfang vi ikke hadde kunnet forestille oss. Men selv om hendelsene var unike og grusomme, er konsekvensene nå og på lengre sikt mer generelle. Hver dag blir mennesker traumatisert og har behov for både akutt og langvarig oppfølging fra helsetjenesten (2, 4). Brattebø minner også om «de mange som med stor fare for sitt eget liv, yter akuttmedisinske tjenester av høy kvalitet under ekstreme forhold i de delene av verden der slike hendelser forekommer daglig». Dalby er inne på noe av det samme når han ber oss tenke over forholdet mellom det svært dramatiske vi har opplevd her hjemme og de store, pågående katastrofene ute i verden.

For egen del har jeg sett på nyhetene på en litt annen måte etter 22. juli. Unge demonstranter som skytes i Syria, sult i Somalia, brutal vold, krig og terrorangrep en rekke steder – alt har rykket nærmere. Blodige og utsultede mennesker som bæres bort, fortvilte mødre, livredde barn – de kunne vært våre nærmeste. Å være vitne til brutale voldshandlinger, miste sine nærmeste og være livredd og utrygg er like ille uansett hvem du er og hvor du befinner deg. Etter 22. juli vet vi veldig mye mer om hvordan slikt oppleves. Det gir oss muligheten til å møte mennesker som har hatt traumatiske opplevelser med mer medfølelse og forståelse.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. Gaarder B.I. Hvordan møte det utenkelige – Utøya 22. juli 2011. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1746.
2. Thrana F. Tål andres smerte. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1747.
3. Sollid S.J.M. Når verre blir verst og veien hjem. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1748.
4. Ekeberg Ø. Psykososiale tiltak etter en terrorhandling. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1749.
5. Dyb G. Len deg fremover og vær til stede. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1751.
6. Brattebø G. Da akuttmedisinen ble satt på prøve. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1752.
7. Horgen E. Utøya og Oslo. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1753.
8. Dalby O. En uvirkelig sommer. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1860.
9. Gjessing H. Vi besto prøven. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1817.
10. Strøm-Eriksen A-G. Takk til Norges leger. Tidsskr Nor Legeforen 2011; 131: 1754.

Engelsk oversettelse av hele artikkelen på www.tidsskriftet.no